

V – DOLAZAK U SARAJEVO I SARADNJA SA ARHITEKTOM JOSIPOM VACAŠOM

1884-1886

U Paržikovom personalnom listu nalazi se podatak da je, po dolasku u Sarajevo i prije prije stupanja u službu, radio kao zamjenik rukovodioca izgradnje Vladine zgrade I i katoličke crkve u Sarajevu, te da je bio ortak (Compagnon) arhitekta Josipa Vancaša u Sarajevu.¹ Vancaš² je bio projektant navedenih objekata, a na jednom mjestu pominje Karla Paržika kao svog prijatelja i saradnika u periodu 1884-1886.³ Preciznije, ova neposredna saradnja trajala je od marta 1884. godine, kada je Paržik počeo učestvovati u radu građevinskog odbora za izgradnju Vladine zgrade I⁴, do 24.III 1886. godine, kada se zaposlio u Građevinskom odjeljenju Zemaljske vlade u Sarajevu.⁵

Međutim, njihovo prijateljstvo bilo je trajno, te su kasnije ostvarili i druge vidove profesionalne saradnje nakon ovog formalnog razlaza 1886. godine.

Pošto je Paržik završio studij na Akademiji 1882. godine, a Vancaš se tek tada upisao na Akademiju, ne zna se da li su imali priliku da se sami upoznaju, ali je moguće da su profesori Hansen i Schmidt bili posredna veza za njihovo upoznavanje, jer je Paržik bio izvrstan student kod Hansena, a Vancaš kod Schmidta.

Na sjednicama građevinskog odbora za izgradnju Vladine zgrade I, Paržik je prisustvovao u svojstvu zamjenika rukovodioca izgradnje, tj. Vancaša, te se pominje u zapisnicima ovog odbora od 24. i 25.III 1884., 30.I 1885., 15.V 1885. i 26.V 1885.⁶ Kao rukovodilac izgradnje razrađivao je detalje, te je sačuvan jedan nacrt prozora sa njegovim potpisom.⁷ Ova građevina zahvata prostor površine 70x65 m, sa dvorištem površine 48x16 m, a prvobitno je imala prizemlje i dva sprata.⁸ Izvođač radova bilo je preduzeće Carla Schwarza iz Beča, a ukupna vrijednost radova iznosila je 400.000 forinti.⁹ Objekat je građen od opeke, a završen je 28.IX 1885. godine, trinaest dana prije ugovorenog roka.¹⁰ Vancaš je zgradu projektovao u oblicima firentinske renesanse (**SI. XVI**), koja je istovremeno bila omiljena u Beču (**SI. XVII**).

¹ ABH, ZVS-Prez., 1916, br. 3984.

² Josip Vancaš (Šopronj, 22.III 1859. – Zagreb, 15. XII 1932.), arhitekt koji je u Sarajevu živio i radio u periodu 1884-1921, te realizovao brojne građevine u BiH. Završio je Visoku tehničku školu, Odsjek arhitekture, u Beču 1881. godine kod profesora i arhitekta Heinricha Ferstela, a od 1882. do 1884. godine studirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Beču, u Specijalnoj školi za arhitekturu kod profesora Friedricha Schmidta. Prije dolaska u Sarajevo saradivao je sa Schmidtom, Fellnerom i Helmerom. U Sarajevo je došao radi projektovanja i izgradnje Katedrale i Vladine zgrade I. U toku svoga djelovanja u Sarajevu projektovao je raznovrsne profane i sakralne građevine, mijenjajući svoj projektantski izraz od istoricizma, preko secesije do "bosanskog sloga". Među arhitektima koji su djelovali u BiH u austrougarskom periodu ostvario je najobimniji opus, sa realizacijama i u Hrvatskoj i Sloveniji. (Alfred Makanec, *Josip pl. Vancaš Požeški*, Katolički tjednik, 52, 25.XII 1932., 6.; Dr R. Horvat, *Arhitekt Josip Vancaš*, Hrvatska revija, 3, Zagreb 1932, 193-195.; N. Kurto, *Arhitektura secesije u Sarajevu*. Vancaševa djela obrađena su na više mjesta u radu, a dokumentacija posebno prezentirana u: *Prilog II*, 26-40.)

³ J. Vancaš, *O kazalištima u državi Srba, Hrvata i Slovenaca*, Novosti, 30, Zagreb 1929, 5.

⁴ ABH, ZVS-opšta građa, K.15, br.1.

⁵ ABH, ZVS-Prez., 1916, br. 3984.

⁶ ABH, ZVS-opšta građa, K.15, br.1.

⁷ Landesregierungsgebäude I; K. Pařik, Blindspalletter zu den Ganenfenstern des I Stock, IV 1885. (AZPRGS).

⁸ Dr B. Madžar, *Sto godina vladine zgrade u Sarajevu (1885-1985)*, Glasnik društva arhivskih radnika BiH, 25, Sarajevo 1985, 252.

⁹ Dr B. Madžar, nav. djelo, 253.

¹⁰ Dr B. Madžar, nav. djelo, 254.

Sarajevska Katedrala (**Sl. XVIII**), građena je u periodu avgust 1884. – septembar 1887.¹¹ Angažovanje Paržika na izgradnji ove neogotičke kamene građevine, koliko god skromnog i provincijalnog, ipak, u tom trenutku najznačajnijeg i najvećeg sakralnog objekta u BiH, sugeriraju mogućnost da je Paržik imao prethodno odgovarajuće graditeljsko iskustvo, odnosno da je zaista učestvovao u izgradnji, također neogotičke kamene građevine, Votivkirche u Beču.

Može se pretpostaviti da su Paržik i Vančaš u periodu 1884-1886 projektovale i rukovodile izgradnjom objekata i za privatne investitore, ali takvi nacrti još nisu pronađeni.

1 – VAKUFСКА PALATA U SARAJEVU¹²

Jedini pronađeni nacrt sa potpisom Vančaša i Paržika (potpisi su jedan pored drugog u desnom uglu) je osnova prizemlja tzv. Vakufske palate u Sarajevu (**Sl. 1.a**). Ovaj administrativni vakufski objekat riješen je u gotovo kvadratičnoj osnovi sa nizom kancelarija po obodu tlocrta. Pristup kancelarijama je iz hodnika koji je osvijetljen preko dva mala svjetlarnika. Vertikalna komunikacija do drugog sprata omogućena je postavljanjem centralnog stepeništa. Unutrašnjost zgrade doima se skućeno zbog uskih i nedovoljno osvijetljenih komunikacija.

Vanjsko oblikovanje kubične, slobodnostojeće građevine, koja je ograničena ulicama u neposrednoj blizini usitnjene građevinske i urbanističke strukture Baščaršije, riješeno je u skromnom neorenesansnom stilu sa naglašenim horizontalama profilisanih vijenaca i dominacijom zidne plohe (**Sl.1.b**). Otvori izloga u prizemlju nadsvedeni su profilisanim lukovima, a bifore prvog sprata ponavljaju detalj luka sa zaglavnim kamenom. Središnji stubac prozora drugog sprata pokriven je lezenom sa korintskom glavicom, a iste lezene nalaze se uz bočni rub prozora, te u paru na uglovima objekta. Glavni ulaz je polukružno nadsveden i ima bogatiju profilaciju, a akcentiran je i balkonom na prvom spratu. Ograda balkona i parapeti prozora ritmizirani su balustradama.

Zgrada je završena u avgustu 1886. godine.¹³ Ovaj objekat spada u skromna ostvarenja Vančaša i Paržika, kako zbog lošeg unutrašnjeg dojma, tako i zbog krupnog mjerila u odnosu na susjedne čaršijske dućane – mada možemo da pretpostavimo da nisu imali uticaja na izbor lokacije za objekat sa ovakvim projektnim programom. Ne može se sa sigurnošću razlučiti koji je Vančašev, a koji Paržikov udio u projektu Vakufske palate, ali ipak, nalazimo analogije sa kasnijim Paržikovim projektima u detaljima oblikovanja prvog¹⁴ i drugog sprata.¹⁵

¹¹ *Osvjećanje rimokatoličke katedrale*, Sarajevski list, 110, 14.IX 1889.

¹² Josip Vančaš i Karl Pařik, Vakuf-Hof, osnova prizemlja, nedatirano. (ABH, ZVS-zbirka nacrtu, K. 60.)

¹³ *Nove građevine po Sarajevu*, Sarajevski list, 96, 5.VIII 1886.

¹⁴ Uporediti sa detaljima Paržikove gostionice na Ilidži (**Sl. 10.f**).

¹⁵ Uporediti sa detaljima zgrade Penzionog fonda (**Sl. 2.a**) i zgrade Zemaljske banke (**Sl. 18.c**).